

Doble reivindicació de la figura de Joaquim Ventalló i Vergés

Pau Vinyes i Roig. *Visca la República! Joaquim Ventalló, periodista, polític, poeta i traductor*. Barcelona: Editorial Dux, 2010, 216 pp.

Joaquim Ventalló i Vergés. *Llamp de llamp de rellamp de contra-rellamp!* Barcelona: Acontravent, 2011, 110 pp.

ALBA TOMÀS ALBINA
Universitat Pompeu Fabra

Segons afirma Pau Vinyes en la introducció de la primera obra aquí ressenyada, hi ha noms sobre els quals no s'hauria de permetre que s'acumulés la pols, no només per consideració a l'obra que han llegat, sinó perquè el seu periple vital mereix ser tingut com un exemple. L'autor afirma amb vehemència que aquest és el cas de Joaquim Ventalló i Vergés (Terrassa 1899–Barcelona 1996) i en el seva biografia, *Visca la República! Joaquim Ventalló, periodista, polític, poeta i traductor*, s'esforça a demostrar-ho:

Sense homes com en Ventalló no entendriem la Catalunya d'avui. I la Catalunya d'avui ha d'honorar-los com es mereixen. Recordar-los i testimoniar-los és el més gran homenatge que se'ls pot oferir. Un servidor, humilment, amb aquestes lletres ha volgut donar llum a un home com en Ventalló per tal que la seva servitud a Catalunya i a la humanitat hagi estat mereixedora d'un reconeixement merescut (Vinyes 2010: 11).

Sumant-se a la tasca de reconeixement de la vida i obra del periodista egarenc, l'any 2011 apareix *Llamp de llamp de rellamp de contra-rellamp!*, que se centra en la labor de Joaquim Ventalló com a traductor dels volums de *Tintín*. Però abans de centrar l'atenció en aquest aspecte concret, val la pena fer un cop d'ull al conjunt de les seves activitats.

Visca la República! Joaquim Ventalló, periodista, polític, poeta i traductor és un llibre coeditat per l'editorial barcelonina Dux —dins de la col·lecció «Duxcat»—, i la Fundació Josep Irla. El seu títol és un testimoni fidedigne dels aspectes de la figura de Ventalló que l'autor ha volgut emfasitzar: per una banda, els valors democràtics i republicans (als quals, tan bon punt s'inicia la lectura del volum, cal afegir també el catalanisme d'esquerres); per l'altra, una activitat intensa en diversos camps: el periodístic —que n'és, sens dubte, el principal—, el polític, el literari i el de la traducció.

Efectivament, Joaquim Ventalló i Vergés, nascut a Terrassa el 1899, al llarg de la seva dilatada vida va consolidar-se com una de les figures més emblemàtiques del periodisme català; va col·laborar amb diversos diaris i revistes, com ara: *El Dia* (1918–1921), *La Publicitat* (1923–1930), *Imatges* (1930), *L'Esport Català* (1925–1927), *Sr. Daixonses i Sra. Dallonses* (1926), etc. També va dirigir el diari *L'Opinió* (1931–1934) i, després del seu tancament, *La*

Rambla (1934–1936). D'altra banda, va participar activament en la vida política de la dècada dels trenta, primer com a integrant del «grup de *L'Opinió*» i, més endavant, com a membre fundador d'Esquerra Republicana de Catalunya. Va ser regidor i tinent d'alcalde durant la primera legislatura republicana i d'aquesta època cal destacar-ne el Decret de radiodifusió signat per Francesc Macià a instàncies de Ventalló i l'esforç per millorar l'educació pública amb la creació de les Escoles Municipals. Pel que fa a l'apel·lació de «poeta» del títol, s'ha d'entendre metonímicament, ja que si bé Ventalló no va publicar mai cap poemari, sí que és cert que va mantenir-se sempre en contacte amb la cultura literària catalana i ell mateix hi va participar tímidament com a autor d'una novel·la (*Pau Canyelles, ex-difunt*, 1931) i d'un bon grapat de poemes inèdits. El 1936 va marxar a França amenaçat per la FAI a causa de les dures crítiques que va adreçar a la federació des de les planes de *La Rambla*. Quan va tornar a Catalunya, l'any 1943, va ser depurat i la seva activitat periodística es va limitar a escadusseres publicacions en revistes clandestines de l'exili. El 1964 va començar a traduir els àlbums de *Tintín* per a l'Editorial Joventut i amb la Llei de Premsa de l'any 1967 va tornar a publicar en diversos diaris i revistes. També és a partir d'aquest moment que es daten la major part dels seus llibres de crítica i assaig: *Les escoles populars d'ahir i avui*, 1968; *Dos problemes en l'ordre de l'ensenyament*, 1969; *El que hi ha i el que no hi ha en el llibre blanc de l'educació*, 1970; *Los intelectuales castellanos y Cataluña, 3 fechas històriques: 1924, 1927, 1936*, 1976, etc. Finalment, Joaquim Ventalló va morir a Barcelona el 1996.

El llibre de Pau Vinyes és el resultat d'una acurada recerca de fonts documentals. L'il·lustren nombroses fotografies i, en els annexos, a més d'una «Cronologia de Joaquim Ventalló» i un llistat de l'«Obra pròpia de Joaquim Ventalló», s'hi troba un recull de les entrevistes que se li feren, tres articles que, o bé en parlen directament, o bé s'hi relacionen d'alguna manera, i una breu selecció dels seus poemes.¹

El text s'inicia amb un brevíssim pròleg de Joan Ridau, president de la Fundació Josep Irla en el moment de la publicació del llibre, on s'incideix en la importància de la figura de Joaquim Ventalló i en el mèrit de la seva feina a favor de Catalunya. El segueix la introducció ja esmentada de l'autor, on a més d'explicar com va néixer l'obra, anticipa els temes que seran tractats més detingudament al llarg dels seus vint-i-tres capítols. El criteri de separació dels capítols és temàtic; ordenats cronològicament, cada un d'ells està dedicat a una activitat o esdeveniment, ja sigui de caire personal o professional. Així es va perfilant no sols el personatge, sinó també la història de Catalunya del segle xx. Aquesta és potser la primera

¹ Les entrevistes que s'inclouen en els annexos són: l'entrevista realitzada per Josep Maria Figueres a *12 periodistes dels anys trenta*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1994, pp. 9–18; l'entrevista que Jaume Fabre va fer conjuntament a Joaquim Ventalló, Andreu Avel·lí Artís i Avel·lí Artís Gener, publicada a la revista *Avenç*, núm. 18 (1979), pp. 12–16, i l'entrevista que Josep Puy i Juanico va realitzar per a la revista *Terme*, núm. 12 (1997), pp. 73–76. Pel que fa als articles, hi ha un petit escrit de Josep Maria Lladó, col·lega i amic de Joaquim Ventalló, que parla de *L'Opinió*: «De *L'Opinió* a *L'Opinió Catalana*», del qual no se n'especifica la procedència; l'article «Joaquim Ventalló i les traduccions catalanes de *Tintín*», de Joan Manuel Soldevilla i Albertí, publicat a *Serra d'Or*, núm 420 (2000), pp. 20–23, i, per últim, «Joaquim Ventalló, novel·lista», també de Joan Manuel Soldevilla i Albertí, aparegut a *Tintíncat*, núm. 7 (2007), pp. 19–20.

gran virtut de l'obra: com que es tracta del text d'un historiador apassionat per l'època de què parla, sota la superfície d'un capítol que, de primer antuvi el lector pot considerar poc significatiu, l'autor aprofita per descriure petites però representatives parcelles de la història. Si bé li manca la imparcialitat i la sistematització d'un manual historiogràfic — cosa que, d'altra banda, en cap moment pretén ser—, *Visca la República! Joaquim Ventalló, periodista, polític, poeta i traductor* ofereix una molt interessant perspectiva d'alguns dels grans esdeveniments del segle passat.

La segona gran virtut rau en el fet que, sense que això impliqui negar cap mèrit als autors dels diversos escrits sobre Ventalló apareguts abans de la publicació d'aquesta biografia, no s'ha pogut localitzar cap altre text que en parli amb la mateixa exhaustivitat i exclusivitat amb què ho fa aquest llibre.

Pau Vinyes també col·labora en l'edició del *Llamp de llamp, de rellamp de contra-rellamp!* Aquest llibre, editat per Acontravent, és un recull ordenat alfabèticament dels insults que Joaquim Ventalló va elaborar arran de la traducció dels volums de *Tintín*, que presenten una àmplia riquesa lèxica en aquest aspecte. En l'apartat «Criteris d'edició», que precedeix el cos de l'obra, l'editor explica que no tots els insults recollits van ser emprats en les traduccions; a vegades Joaquim Ventalló simplement es limitava a anotar i classificar les imprecacions que escoltava aquí i allà o que se li acudien. En altres ocasions, segons cal entendre a partir dels mots d'Eulàlia Ventalló —filla de Joaquim Ventalló i autora del pòrtic que obre el volum—, els insults són fruit d'una acurada recerca per part del traductor, qui, per exemple, per tal de donar versemblança al personatge del capità Haddock, preguntava als mariners que coneixia del Port de la Selva com dirien ells una determinada expressió. Per tot plegat, l'editor descriu l'obra com un «monument lingüístic de primer ordre i un espectacular treball filològic» (Ventalló 2011: 17).

Si bé l'interès d'aquest recull és innegable, cal dir que els escrits que l'acompanyen són tant o més valuosos. Seguidament del pòrtic d'Eulàlia Ventalló, el llibre compta amb un article de Salvador Garcia-Arbós, «El Tintín clàssic del senyor Ventalló», i es tanca amb l'apunt biogràfic de Pau Vinyes i l'epíleg escrit per August Rafanell.

Aquestes col·laboracions, a més de contextualitzar i comentar les traduccions de Ventalló —les traduccions en general, no únicament els insults—, coincideixen en subratllar la importància que van tenir per a la cultura catalana dels anys seixanta en endavant. Eulàlia Ventalló, per exemple, parla de la consciència que tenia el seu pare del paper d'aquestes traduccions, dirigides a joves que molt probablement només llegien en castellà. D'aquí el fet que es posi de manifest la correcció del model de llengua triat i la voluntat de no allunyar-se «de la parla dels lectors» (Ventalló 2011: 10). D'aquesta manera, la filla del traductor justifica l'anostrament que Ventalló practicava en aquells fragments amb referències culturals. Aquest mateix tema el tracta Garcia-Arbós, però matisa que de l'apropiació no se'n deriva una traïció a l'esperit d'Hergé.

Curiosament, a l'epíleg d'August Rafanell, es descriu la llengua emprada per Joaquim Ventalló en termes contraris: «Són insults que no ha proferit mai ningú. Són pura literatura,

i de la d'abans de la guerra. Neonoucentista? Si ho volíem dir així, no ens equivocaríem de gaire» (Ventalló 2011: 97).

Sense entrar en la qüestió de qui descriu millor la tria lingüística feta per Joaquim Ventalló, el cas és que Rafanell en cap moment nega la motivació pedagògica i de defensa de la llengua que els hi atorga Eulàlia Ventalló. D'altra banda, aquesta divergència de punts de vista no pot ser sinó bona, si se l'entén com una invitació a l'estudi d'aquestes traduccions per tal d'esclarir quina és exactament la seva aportació.

Per concloure, cal dir que, independentment de si els dos llibres ressenyats assoleixen o no el seu objectiu —donar visibilitat a la vida i obra de Ventalló, especialment en relació a la seva tasca traductora—, cal donar-los-hi la benvinguda, ja que no només presenten un personatge les traduccions del qual van tenir una notable difusió, sinó que ho fan en un moment en què l'interès per la literatura infantil i juvenil és ben patent, tant en el món editorial, com en l'acadèmic, on cada cop són més nombrosos els treballs sobre com es tradueix per als joves i el paper d'aquesta literatura traduïda en el sistema literari d'acollida.²

² Per constatar aquest interès, cf. Elena Di Giovanni; Chiara Elefante; Roberta Pederzoli (eds.), *Écrire et traduire pour les enfants. Voix images et mots*. Bruxelles: PIE Peter Lang, 2010.